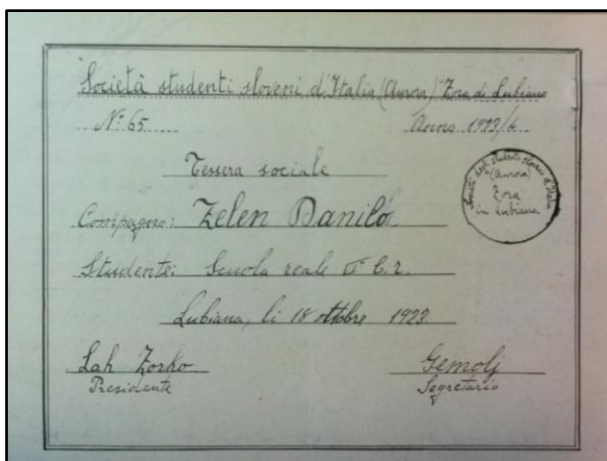




**Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju**

## **Danilo Zelen, član dijaškega društva »Zora« – leta 1924 prvič evidentiran v italijanskem policijskem poročilu**



**Danilo Zelen – članska izkaznica društva »Zora«**  
(Vir: Kraljeva Prefektura v Trstu, 1924)

Evidentno je, da so bila dijaška društva na Primorskem leglo domoljubnih »črnih bratov«, sopotnikov in bodočih članov protifašistične organizacije TIGR, pa tudi dejstva, da je obveščevalna služba VKJ že pred letom 1924 načrtno in sistematično delovala na Primorskem. Najprej se je naslanjala na številne orjunaše, pozneje pa na tigrovce ...

Podatke o tem je mogoče najti ne samo v centralnem policijskem arhivu v Rimu, temveč tudi v regionalnih arhivih, konkretno v Trstu.

Objavljeni faksimile izkaznice Danila Zelena kot člana dijaškega društva »Zora« v Ljubljani z dne 18. 10. 1923 je zgovoren dokaz o začetku protifašističnega delovanja bodočega vojaškega vodje organizacije TIGR.

V prilogi-1<sup>1</sup> navajam prevod dokumenta iz policijskega arhiva v Trstu o kontroli dveh dijakov iz Senožeč, sicer članov dijaškega društva »Zora«. Kot prvi je omenjen dijak Danilo Zelen, rojen 9. 7. 1907 v Senožečah, sin Ivana in Marije, roj. Delak, ki je bil

<sup>1</sup> Vir: **Kraljeva Prefektura v Trstu** (fond »Gabinetto«), teh. enota št. 1, snopič 071 (konzularna vprašanja). Prevod italijanskega dokumenta priskrbel R. K. iz Trsta.

avgusta 1924 na počitnicah pri starših in mu je bila zasežena izkaznica dijaškega društva »Zora« iz Ljubljane. Njegov oče Ivan je že bil v seznamu politično nevarnih oseb, saj je izražal sovražna čustva do Italije. Zato je policija nadzorovala tudi njegovega sina zaradi preverjanja in onemogočanja sovražne dejavnosti.

Drugi ne seznamu iz Senožec je bil Franc Ferfila, rojen 28. 10. 1906 v Gorici, tudi dijak.

V omenjen dokumentu je sicer kot glavni naveden predsednik društva »Zora« v Ljubljani – Zorko Lah, rojen v Gabrovici, sin Arnalda in Josipine roj. Tavčar. Lah je bil dijak v Ljubljani, zaposlen v Trbovljah, ki naj bi prišel na počitnice k sorodnikom v Trst, Rocol št. 662.

Da je bil Danilo Zelen leta 1924 dijak I. gimnazije v Ljubljani, dokazuje tudi naslednji seznam<sup>2</sup>:

1925, 1926	Poletni in jesenski rok 1925	in	januarski rok 1926
	Adlešič Miroslav		Košak Vladimir
	Bajec Bogomir		Kovačič Fedor
	Bandel Josip		Kramaršič Božidar
	Burger Gvido		Kregar Vinko
	Fabian Viktor		Lavš Leopold
	Golja Romuald		Nerat Dušan
	Gregorig Roman		Obereigner Nada *
	Gspan Julij		Prelc Anton
	Hudeček Vinko		Pretnar Črtomir
	Jelenc Stanko		Rebec Dimitrij
	Jenko Franc		Sajovic Oton
	Jordan Friderik		Stanič Borivoj
	Kavečič Josip		Škof Friderik
	Kladnik Josip		Vehovar Zdenka *
	Korenčan Janez		Vrtačnik Josip

#### Seznam maturantov I. realne gimnazije v Ljubljani leta 1925/26

(Vir: Magda Prevc, *Ljubljanska realka skozi čas*, Ljubljana, 2010)

O dijaškem in emigrantskem društvu »Zora« v Ljubljani sem našel tri podatke. Po prvem viru<sup>3</sup> se na str. 43 navaja: *Ob koncu dvajsetih in začetku tridesetih let sta v Ljubljani delovali društvo Zora in Klub jugoslovanskih primorskih akademikov. Emigrantsko društvo Zora je bilo na pobudo primorske mladine ustanovljeno v začetku tridesetih let. O tem društvu vemo zelo malo ...*

Podatek o letnici ustanovitve je dvomljiv, saj italijanska policija iz Trsta že leta 1924 navaja delovanje tega društva v Ljubljani, omenja pa tudi predsednika Zorka Laha.

<sup>2</sup> Magda Prevc, *Ljubljanska realka skozi čas 1852–1945*, Elektrotehniško-računalniška šola in gimnazija Ljubljana, 2010, str. 218.

<sup>3</sup> Teja Krašovec, *Primorski priseljenci v Ljubljani v luči popisa prebivalstva iz leta 1928*, Diplomsko delo, študijski program Zgodovina, doc. dr. Alojzij Kalc, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije Koper, 2010.

Po drugem viru<sup>4</sup> pa gre za dijaško društvo »Zora« iz Trsta, ki je bilo ustanovljeno 21. 8. 1922, katerega člani so bili pozneje študenti v Ljubljani.

Obstaja pa tudi podatek<sup>5</sup>, po katerem je od leta 1924 obstajalo društvo »Zora« v Rojanu pri Trstu.

Kakor koli, splošno družbeno življenje tržaških Slovencev je bilo po letu 1926 povsem onemogočeno, po letu 1927 pa so razpuščena tudi športna društva, ker so italijanske oblasti menile, da so lahko središča protidržavnega delovanja. Dokaj svobodno pa so delovala kulturno-prosvetna in športna društva primorskih emigrantov v Sloveniji. Iz omenjenega dokumenta je razvidno, da so italijanske oblasti kontrolirale člane teh društev, ki so prihajali na Primorsko (na počitnice, obiske in podobno).

V prilogi–2<sup>6</sup> navajam zanimiv dokument italijanske policije iz Trsta o organizaciji in delovanju jugoslovanske vojaške obveščevalne službe na ozemlju Julijske Benečije. Dokument je zanimiv, ker konkretno dokazuje kako slabo je italijanska policija spremljala stanje in po petih letih »odkrila« samo dva operativca vojaške obveščevalne službe, Primorca (Stanko Lavrenčič in Vladimir Stepančič), pa tudi dva prikrita obveščevalna centra (v Ljubljani in Zagrebu). No, »odkrili« so tudi dijaško društvo »Zora« v Ljubljani ter dva člana iz Senožeč (Zelena in Ferfilo).

Za raziskovalce organizacije TIGR je predvsem zanimivo dejstvo, da je bil Danilo Zelen, bodoči vojaški vodja, član tega dijaškega društva od oktobra 1923, policija pa ga je evidentirala zgolj po protifašističnih čustvih njegovega očeta, medtem pa o Zelenovem protidržavnem delovanju še ne navaja nobenega dokaza.

Menim, da je politična policija imela nekaj več podatkov, saj naj bi italijanski generalni konzulat v Ljubljani predstavljal njen prikriti center v tujini (Sloveniji). Namreč, v tem obdobju so na Primorskem aktivno delovali člani Orjune, ki so se že posluževali ilegalnega obveščevalnega delovanja in izvajali številne sabotažne in teroristične akcije. Policija v tem poročilu navaja, da so zbirali politične obveščevalne podatke.

Zanimivo je tudi, da je policija ugotovila tri primere zbiranja obveščevalnih podatkov na gozdnih kompleksih, kjer so verjetno gradili razne fortifikacijske objekte (bunkerje), pa tudi, da so med »obveščevalce« prišteli člane planinskega društva in sokolov iz Postojne.

Na podlagi strateške usmeritve Vojske Kraljevine Jugoslavije je do leta 1936 Italija veljala za glavno nasprotnico, kasneje pa tudi Nemčija. Tako je tudi vojaška obveščevalna služba težiščno delovala proti Italiji iz dveh prikritih obveščevalnih centrov v Ljubljani in na Sušaku, pa tudi iz jugoslovanskega konzulata v Trstu<sup>7</sup>, kar italijanska protiobveščevalna služba dolgo ni odkrila (v Zagrebu dejansko ni bilo nobenega obveščevalnega centra VKJ, temveč samo obveščevalni častnik poveljstva »Savske« divizije, ki se ni ukvarjal z

<sup>4</sup> [http://www.knjiznica.it/wp-content/uploads/2012/02/spominski\\_datumi\\_2012.pdf](http://www.knjiznica.it/wp-content/uploads/2012/02/spominski_datumi_2012.pdf).

<sup>5</sup> <http://old.slosport.org/zgod/drugoob/> Petra Krizmančič, *Športno-kulturna dejavnost tržaških Slovencev v obdobju fašističnega terorja*, diplomska naloga.

<sup>6</sup> Vir: **Kraljeva Prefektura v Trstu** (fond »Gabinetto«), teh. enota št. 1, snopič 072 (konzularna vprašanja). Prevod italijanskega dokumenta je priskrbel R. K. iz Trsta.

<sup>7</sup> Kapetan mag. Dalibor Denda, *Vojna obaveštajna služba u Kraljevini SHS/Jugoslaviji 1918–1941*, Inštitut za stratejska istraživanja, Beograd, 1990.

ofenzivno obveščevalno dejavnostjo). Italijani dolgo niso odkrili delovanja ObC na Sušaku, pa tudi poveljnikov obmejnih čet ne (Jesenice, Kranjska gora, Škofja Loka, Logatec idr).

Tako je mladi kapetan Drago Slekovec, poveljnik 48. obmejne čete v Logatcu, že leta 1932 vzpostavil obveščevalni stik z Danilom Zelenom, takrat že študentom in članom organizacije TIGR, pa sta sodelovanje nadaljevala tudi pozneje, ko je major Slekovec služboval kot načelnik obveščevalnega centra na Sušaku in v Ljubljani do aprila 1941 ...

So pa italijanski obveščevalci bilo bolj agilni v svojih konzularno-diplomatskih predstavništvih (Ljubljana, Zagreb in Beograd), saj so iz GŠ VKJ že leta 1927 »ukradli« šifro! Tudi kasneje so v GŠ VKJ imeli svoja dva dobro plačana agenta, zato sem javno zapisal, da tigrovci niso »padali« na Primorskem, temveč v Ljubljani in v Beogradu!

## Priloga–1:

**KRALJEVINA ITALIJA**  
**Kraljeva podprefektura v Postojni**  
**Št. G–19/1251**

Postojna, 18. 8. 1924

Odgovor na dopis  
 št. 068–3344 z dne 24. 7. 1924

**Društvo »ZORA«**

**KRALJEVI PREFEKTURI**  
**Kabinet**  
**T R S T**

V odgovor na zgoraj omenjeni dopis mi je v čast, da Vam sporočim, da so poizvedbe v zvezi z dejavnostjo slovenskih dijakov, ki so pristojni v Julijski Benečiji, dale sledeče rezultate:

Predsednik društva »ZORA« je Zorko Lah<sup>8</sup>, sin Arnalda in Josepine roj. Tavčar, rojen v Gabrovici, davčna občina Prosek, dijak, bivajoč v Ljubljani, naj bi bil že kakih 6 mesecev v službi pri nekem inženirju v rudniku Trbovlje, Jugoslavija. Starša sta po rodu iz Dutovelj, od koder sta odšla pred 25 leti.

Imenovani Zorko Lah menda namerava čez par dni priti na počitnice v Italijo k sorodnikom v Trstu, v Rocolu št. 662.

Iz našega okoliša sta le dva dijaka včlanjena v društvo »ZORA«, in sicer:

1. **Danilo ZELEN**, sin Ivana in Marije roj. Delak, rojen 9. 7. 1908 v Senožečah, dijak v Ljubljani, trenutno na počitnicah pri starših v Senožečah. Oče je znan po trdovratnih sovražnih čustvih do Italije in je bil že uradno vnesen v seznam politično nevarnih oseb. Omenjenemu mladeniču je bila zasežena izkaznica društva »ZORA«.
2. **Franč FERFILA**, sin Franca in Francke roj. Piano, rojen 28. 10. 1906 v Gorici, doma v Senožečah, dijak v Ljubljani. Njegove društvene izkaznice ni bilo mogoče pridobiti

---

<sup>8</sup> **LAH Zorko** (1905, Gabrovec pri Trstu – 1979, Reka), gradbeni tehnik, oblikovalec. Leta 1926 je maturiral na gradbenem oddelku Tehnične srednje šole v Ljubljani. Zaposlil se je v podjetju za načrtovanje ladijske opreme – STUARD (Studio d'Architettura e Decorazione) v Trstu, leta 1941 pa je postal direktor te firme. Podpiral je OF, pa so ga Nemci marca 1944 aretirali in odvedli v delovno taborišče Landshute. Kapitulacijo Nemčije je dočakal v Berlinu, kjer je uvrščen med člane jugoslovanske vojaške misije. Leta 1949 se je vrnil v Jugoslavijo in se zaposlil na Reki v Centralnem biroju za projektiranje, poznejšem Brodoprojektu do upokojitve 1972. Projektiral je načrte za notranje opreme civilnih, tovornih in vojaških ladij, med drugimi tudi za »Galeb«, »Jugoslavijo«, jahto »Podgorka« in čolne »Brioni«, »Vanga« in drugo. Vir: PSBL, 9. snopič.

Odredil sem naj se nad omenjenimi mladeniči in nad vsemi dijaki ter študenti, ki prihajajo iz Jugoslavije, izvaja aktiven in skrben nadzor radi preverjanja njihovih namer in preprečevanja sovražnega delovanja.

**PODPREFEKT**

Stranieri l.r.

**PRILOGA–2:**

**MINISTRSTVO ZA  
NOTRANJE ZADEVE**

**PROSTOVOLJNA MILICA  
DRŽAVNE VARNOSTI**

**Poveljstvo VI. cone  
– Urad poveljstva**

Trst, 23. 8. 1924

**GENERALNEMU POVELJSTVU PMDV**

V vednost:

**Poveljstvu V. armadnega Zbora**

**Velespoštovanemu g. Prefektu v Trstu**

**Predmet:**

**Jugoslovanska vojaška obveščevalna  
služba na ozemlju Julijske Benečije**

Na osnovi raznoterih zaupnih poročil in informacij, pridobljenih od oseb, ki so se iz takih ali drugačnih razlogov izkazale za verodostojne, je tukajšnje Poveljstvo lahko pridobilo s pomočjo podrejenih poveljstev ter še zlasti oddelkov, ki službo opravljajo na Krasu, naslednje podatke o organiziranosti obveščevalne mreže, ki so jo jugoslovanske vojaške oblasti razpredle v našem obmejnem prostoru.

Služba sloni na dveh uradih: enem v Ljubljani, ki ga vodi major obveščevalne službe, bivši stotnik obveščevalne službe avstro-ogrske vojske slovenske narodnosti (očitno major Viktor Andrejka, opomba avtorja); drugi urad deluje v Zagrebu, v katerem je več častnikov, med njimi tudi stotnik, ki je služil v avstro-ogrski vojski in je sicer pristojen v Julijski Benečiji, kjer živi tudi njegova družina.

Omenjeni stotnik v Zagrebu in drugi stotnik v Ljubljani, tudi pristojen v Julijski Benečiji, vzdržujeta zvezo med obema uradoma in z vodji obveščevalcev.

Zaupniki (tajni sodelavci, opomba avtorja) so študentje in dijaki, predvsem starejši, vsi pristojni v Julijski Benečiji, katerim je bilo na zemljevidu določeno območje italijanskega ozemlja, na katerem imajo opravljati svojo obveščevalno dejavnost. Na tem območju vodje obveščevalcev s pomočjo drugih dijakov in znancev izvajajo nadzor in opazovanje ter omenjenima oficirjema posredujejo podatke vojaškega, ORJUNI pa podatke političnega značaja.

Pred vojaškimi oblastmi za omenjene obveščevalce jamčijo predstavniki ORJUNE v Ljubljani in Zagrebu, pa tudi Društvo dijakov Julijske Benečije – »ZORA«. Tako pridobljenim podatkom dodajo tistim, ki jih redno pošilja odsek »Slovenskega planinskega društva« osrednjemu vodstvu v Ljubljani (gre za znano jugoslovanske planinsko društvo) ter »Slovenskemu Sokolu« v Postojni.

Iz gozdnega področja Snežnika ter onkraj Idrije redno posredujeta obveščevalne podatke dva uslužbenca gozdne uprave posestva Windischgraetza, katerih istovetnost še ugotavljamo ter gozdni čuvaj iz Ilirske Bistrice, za katerega pa še ne vemo, ali je v službi pri upravi posestva Schoenburg ali pa je v državni službi.

Vodje obveščevalcev, zadolženih za preverjanje informacij na italijanskem ozemlju, delujejo v Postojni, Vipavi, Ilirski Bistrici, Komnu, Idriji, Ajdovščini in po vsej priliki tudi v drugih, še neugotovljenih krajih.

Zanesljivo sta identificirana dva obveščevalca, in sicer: za Postojno **Stanko LAVRENČIČ**, sin donedavnega poslanca, bivši oficir jugoslovanske vojske<sup>9</sup>, ki se je pred nekaj leti vrnil v domovino in je, kot se zdi, še vedno v aktivnem kadru Vojske SHS in ga v narodnjaškem taboru v Ljubljani cenijo kot enega od boljših obveščevalcev za čezmejni prostor. Lavrenčiču je zaupan nadzor nad obveščevalnimi podatki na vsem ozemlju Postojnske vključno z Vipavsko.

Drugi identificirani obveščevalec je **Vladimir STEPANČIČ**, bivši častnik avstro-ogrske vojske, ki živi v Temnici pri Komnu in deluje na širšem območju Komna<sup>10</sup>. Njegov brat Srečko, bivši častnik jugoslovanske vojske, je trenutno v Trstu in se, kot vse kaže, ukvarja z obveščevalno dejavnostjo.

Tukajšnje poveljstvo si vneto prizadeva, da bi pridobili še znatnejše in izčrpnjše podatke o tovrstni obveščevalni dejavnosti, a lahko že zdaj trdi, da je mreža jugoslovanske vojaške obveščevalne službe gosta in dobro organizirana v vsem obmejnem prostoru.

Generalni namestnik poveljnika VI. cone

---

<sup>9</sup> **LAVRENČIČ Jožef** (1859, Postojna – 1936, Ljubljana), gospodarstvenik, politik. Vir: PSBL, 9. snopič.

<sup>10</sup> **STEPANČIČ Hinko** (1864, Temnica – 1940, Ljubljana, pok. v Celju), pravnik. Vir: PSBL, 13. snopič.